UNIVERSITY OF HELSINKI

https://helda.helsinki.fi

Felix Dzerzhinski - fanaattisen hyvä ihminen : Kristinuskon harhaopin pyhimys?

Huttunen, Niko

2020-12-11
Kotimaa
http://hdl.handle.net/10138/326289
Huttunen, N 2020, 'Felix Dzerzhinski - fanaattisen hyvä ihminen : Kristinuskon harhaopin pyhimys? ', Kotimaa.

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository. https://helda.helsinki.fi
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.
Please cite the original version.

Niko Huttunen, dos.

Felix Dzerzhinski - fanaattisen hyvä ihminen

Kristinuskon harhaopin pyhimys?

Rintakuva työpöydällä. Se jäi venäläisen liikemies-poliitikko Boris Berezovskin mieleen vuonna 1999. Hän oli kuuluisassa Lubjankan talossa Moskovassa, josta Venäjän turvallisuuspalvelua on johdettu vuodesta 1918. Työpöytä rintakuvineen kuului turvallisuuspalvelu FSB:n silloiselle johtajalle Vladimir Putinille.

Kyse ei ollut mistä tahansa rintakuvasta. Se esitti Felix Dzerzhinskiä (1877–1926), joka perusti vallankumousvuonna 1917 Tshekan, FSB:n ensimmäisen edeltäjän. Dzerzhinskin suuri patsas seisoi pitkään Lubjankan edessä, mutta se poistettiin neuvostoterrorin symbolina 1991. 2000-luvulla Dzerzhinskin patsaita on jälleen alkanut nousta. Lubjankan eteen patsas ei ole palannut – ainakaan vielä.

Myös Valko-Venäjällä Dzerzhinski on kunniassaan. Minskissä hänen rintakuvansa katsoo puistokadun päästä kohti turvallisuuspalvelu KGB:n taloa. Minskistä länteen sijaitseva Dzerzhinskin synnyinkoti avattiin vuonna 2005 täydellisesti uudistettuna museona. Siellä Valko-Venäjän KGB:n uudet työntekijät antavat virkavalansa.

Lähes sata vuotta sitten kuolleella Dzerzhinskillä on pitkä varjo.

Aatelismiehestä vallankumoukselliseksi

Felix Dzerzhinski syntyi 1877 puolalaiseen köyhtyneeseen aatelissukuun. Isä Edmund eläköityi terveyssyistä matematiikan ja fysiikan opettajan virasta. Lapsuutensa Felix vietti synnyinkodissaan, joka oli isohko puutalo, ei mikään aatelislinna.

Kahdeksanlapsisen perheen Edmund-isä kuoli Felixin ollessa 5-vuotias. Nuoresta pojasta kasvoi kiihkeä patriootti, sillä Helena-äiti kertoi lapsilleen puolalaisten kapinoista 1830- ja 1860-luvuilla. Veljensä kanssa hän ampui vahingossa siskonsa. Felix haaveili katolisen papin urasta ja ilmoitti, että jos usko menee, hän räjäyttää aivonsa.

Vähän alle 20-vuotiaana nuori mies tutustui Marxiin ja muihin sosialistisiin kirjoittajiin. Aatelismies muuttui ammattivallankumoukselliseksi, joka tuomittiin kaksi kertaa sisäiseen karkotukseen Venäjällä. Molemmilla kerroilla Dzerzhinski pakeni. Vuosikausia hän istui tsaarin vankiloissa. Keuhkotauti puhkesi eikä koskaan jättänyt miestä.

Marxilainen pelastususkonto

Marxilaisena Felix käänsi selkänsä kristinuskolle. Aldona-sisko sai selkeän vastauksen ehdotukseensa, että veli palaisi Jumalan luo: ”Inhoan pappeja, vihaan heitä!” ”Älä koskaan kirjoita minulle uskonnosta, katolisuudesta. Jos teet niin, saat minulta vain pilkkaa.”

Dzerzhinski ei tajunnut, miten uskonto vaikutti hänen uudessakin vakaumuksessaan. Marxilainen historianfilosofia on juutalais-kristillisen apokalyptiikan uudelleentulkintaa. Jumalan ja Saatanan sijasta maailmassa kamppailevat yhteiskuntaluokat. Taistelu ei huipennu Harmageddonin taisteluun vaan maailmanvallankumoukseen. Taistelun jälkeen syntyvässä kommunistisessa yhteiskunnassa on yhtä vähän kärsimystä kuin taivaallisessa Jerusalemissa.

Vallankumouksellinen marxismi on ateismin kaapuun pukeutunut lopunajan kultti. Dzerzhinskiä tutkinut brittiläinen Iain Lauchlan on kiinnittänyt huomiota siihen, miten uskonnollisin käsittein Dzerzhinski puhui. Hän vaikutti uskonnolliselta fanaatikolta, joka askeettisesti ja uhrautuvaisesti omistautui Suurelle Asialle. Uhrautuvuus ja uskollisuus luultavasti selittävät sen, miksi häntä ihaillaan sosialismin kaatumisenkin jälkeen.

On silmiinpistävää, miten Valko-Venäjän turvallisuusorganisaatiot ovat keskellä massiivisia mielenosoituksia osoittaneet horjumatonta uskollisuutta presidentiksi julistautuneelle Aljaksandr Lukashenkalle. Onko tämä osa Dzerzhinskin vaikutushistoriaa?

Tsheka, vallankumouksen vartija

Tuskin Lenin oli ottanut vallan, kun turvallisuuspalvelun tarve tuli ilmeiseksi. 20. joulukuuta 1917 kokoontui Dzerzhinskin johdolla ensi kertaa toimielin, jolla oli monimutkainen ja byrokraattinen nimi. Pian kaikki tunsivat sen venäjänkielisestä lyhenteestä tulleella nimellä *Tsheka*.

Dzerzhinski ja hänen *tshekistinsä* tekivät pidättivät ja teloittivat luokkavihollisia kaikkialla. Vuosien 1917–22 välillä kuolonuhreja tuli liki 300 000. Tshekistien taistelutahtoa ruokittiin muun muassa lehdellä, jonka nimi oli avoimesti ja ylpeästi *Punainen terrori*.

Vallankumouksen jälkeinen Venäjän sisällissota oli äärimmäisen katkera, mutta Tshekan toiminta on siihenkin nähden poikkeuksellista. Tsheka ei nimittäin hyökännyt vain vallankumouksen vastustajia kohtaan, vaan kokonaisia yhteiskuntaluokkia pyrittiin tuhoamaan. Aleksandr Rogozhkinin ohjaama *Tshekist*-elokuva (1992) antaa järkyttävän kuvan konemaisista joukkoteloituksista.

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolustaja

Olisi virhe pitää Dzerzhinskiä verenhimoisena petona. Hänellä oli aidon rakastava suhde puolanjuutalaiseen vaimoonsa Zofia Muszkatiin ja 1911 syntyneeseen Jan-poikaansa. Lapset ylipäänsä olivat Dzerzhinskille tärkeitä. Terrorin ohella Tsheka perusti orpokoteja. Väkivalta oli pelkkä väline matkalla uuteen maailmaan.

”Tiedän, että nimeni on monille siellä kauhistuttavampi kuin mikään muu nimi”, Dzerzhinski kirjoitti Aldona-siskolleen 1919, mutta jatkoi: ”Rakkaus on minulle kaikki kaikessa. Kuulen ja tunnen sen laulun sydämessäni, laulun joka kutsuu taisteluun, tahdon peräänantamattomuuteen ja

väsymättömään työhön. Nyt, kuten menneisyydessäkin, toimieni ainoana päämääränä on ihanteeni, pyrkimykseni oikeudenmukaisuuteen.”

Dzerzhinskin fanaattinen hyvyys tuotti peittelemätöntä terroria.

Dzerzhinski kuoli 1926 eikä hän siis osallistunut Stalinin suuren terrorin toimeenpanoon 1930-luvulla. Siksi hänen maineensa nousi Stalinin kuoltua. Tuolloin paljastettiin Dzerzhinskin massiivinen patsas Lubjankan edessä. Viesti kansalaisille on selvä: teitä valvotaan edelleen!

Suomessa on viime vuosina puhuttu ylisukupolvisista traumoista. Miettikääpä, mitä tämä tarkoittaa entisen Neuvostoliiton alueella.

Ikoninen tshekisti

Kun Dzerzhinski kuoli 48-vuotiaana 1926, syntyi legenda Rautaisesta Felixistä. Vallankumousrunoilija ja futuristi Vladimir Majakovski (1893–1930) julisti, että toveri Dzerzhinski käy roolimalliksi kenelle tahansa nuorelle.

Australialainen Julie Fedor on tutkinut Dzerzhinskin jälkikuvaa. Dzerzhinskissä tuntuu olevan jotain ylimaallista, jonka salaisen poliisin katseelle kaikki on paljasta. Monet neuvostoaikaiset kuvat tuovat mieleen ikonien pyhimykset. Tshekan perustamat orpokodit näkyvät usein. Tavanomainen aihe on lasta käsivarsillaan kannatteleva Dzerzhinski. Sallikaa lasten tulla!

Neuvostoliittolainen toisinajattelija Andrei Sinjavski kiteytti kaiken:

> Dzerzhinskin ja Kristuksen samankaltaisuus on hämmästyttävää: molemmat antoivat itsensä sovittaakseen ihmisten synnit. Kristus tosin sovitti ihmisten synnit kuolemalla ja ylösnousemuksella. Uusi pyhimys, Dzerzhinski, puolestaan ottaa synnit itselleen – joukkomurhat ja kidutuksen. Ne hän suorittaa luodakseen taivaallisen valtakunnan maan päälle. Neuvostoliiton ikonografiassa Ristiinnaulittu Herra on korvattu Pyhällä Teloittajalla.

Voisiko Dzerzhinskiä kuvata kristillisen harhaopin pyhimykseksi?